Masoni i sarajevski atentat

Kategorija: Globalizam - Zavera / Objavljeno: 16/08/2015, 16:27

Misteriozni “Institut“ između 1950. i 1954. godine imao je zadatak da obavi razgovore sa starim masonima o važnim istorijskim događajima između 1918. i 1945. koji su bitno uticali, posredno ili neposredno, na istoriju Kraljevine Jugoslavije i tadašnje države: Federativne narodne republike Jugoslavije. Njihova kazivanja, viđenja i sećanja na sopstveno učešće u krupnim, presudnim istorijskim događajima, zabeležena su i čuvaju se u Arhivu Jugoslavije. Međutim ni danas se ne zna koji je to “institut“, ne zna se ni ko su ljudi koji su obavljali razgovore sa starim masonima. Znaju se samo inicijali tajanstvenih istroričara, ili, možda, agenata tajnih službi. Pretpostavlja se da je iza celog projekta stajala tadašnja svemoćna tajna politička policija i da su istoričari iz “Instituta“, u stvari, bili njeni agenti. Ti istoričari, ili navodni istoričari, odlazili su u njihove kuće i stanove, ili je stara gospoda dolazila u Institut. Poštovan je, bar formalno, princip dobrovoljnosti.

Jedan od masona sa kime su obavljena dva razgovora bio je Damjan Branković. Po čemu je on bio poseban? Damjan Branković je pre Prvog svetskog rata bio zastupnik nemačkog Krupa za Srbiju. Bavio se međunarodnom trgovinom i špedicijom. Pre Prvog svetskog rata bio je tajni savetnik Nikole Pašića za spoljnu trgovinu i vojna pitanja.

Damjan je u proleće 1914. godine, posle povratka iz Berlina, doneo poverljivu informaciju Nikoli Pašiću, predsedniku vlade, da su se u januaru 1914, u dvorcu Konopište, u Češkoj, dogovorili nemački car Vilhelm II i austro-ugarski prestolonaslednik Franc Ferdinand da Austro-Ugarska ima “slobodne ruke“ da odredi vreme i povod za napad na Srbiju. To je Damjanu Brankoviću, u najvećem poverenju, saopštio doktor Milon, direktor Krupa u Nemačkoj. Branković je takođe Pašiću preneo informaciju da je ultimatum Srbiji već spreman u Podzdamu, samo se čeka vreme i povod.

S obzirom da je spreman rat protiv Srbije, Krup, Luger i Mauzer morali su da prekinu sve poslovne veze sa Damjanom Brankovićem koji je bio njihov predstavnik u Kraljevini Srbiji.

Vest koju je čuo od Brankovića Nikola Pašić je krajnje ozbiljno shvatio. Međutim, on nije mogao bog zna šta da uradi jer su u to vreme političke stanke bile nezainteresovane za spoljnu politku, spremale su se za izbore. I zaista 10. juna 1914. godine doneta je odluka da se raspusti Skupština, raspisani su izbori za 1. avgust 1914. Vest je objavljena 11. juna na drugoj strani, a sutradan kao udarna informacija na naslovnoj strani Politike. Komentar je bio da će srpski političari umesto na odmor, tog leta, ići u predizbornu kampanju. Već se i slutilo kakva će biti kampanja, Politika je pretpostavljala da će biti po ugledu na američku, dakle, prljava. Državane institucije su se spremale za letnji odmor. Ništa nije nagoveštavalo da će za 16 dana doći do atentata koji će biti povod za Prvi svetski rat.

Pašić je verovao da mu Damjan Branković donosi proverenu informaciju jer mu je i 1908. godine, dok je bio premijer, upriličio susret sa fon Pilisom, direktorom Severno-nemačkog Lojda iz Bremena, koji je iz Beča doputovao u Beograd i doneo vest da će Austro-Ugarska anektirati (nasilno pripojiti) Bosnu i Hercegovinu, suprotno odlukama Berlinskog kongresa iz 1878. godine. Ta vest je iz Beča stigla u Beograd pre nego što je za nju saznao Berlin, zahvaljujići vezama fon Pilisa i Damjana Brankovića. Ali Pašić tada nije poverovao izvoru Damjana Brankovića. Naravno, nije bio u pravu.

Aneksija je objavljena 5. oktobra. 1908. godine. Pašić tada nije bio premijer. Imao je kasnije susret sa fon Pilisom, kome se izvinjavao zbog nepoverenja koje je pokazao preama njemu, a fon Pilis je svedočio da je video suze u Pašićevim očima. Zato je u proleće 1914. Nikola Pašić informaciju o dogovoru Vilhelma Drugog i Franca Ferdinanda, da Austrija može da odredi povod i vreme za napad na Srbiju, shvatio ozbiljno.

Dok su se stranke bavile izborima, i dnevno političkim smicalicama, uticajni ljudi iz Srbije, pokušali su da preko svojih veza, poslovnih, diplomatskih i masonskih učine nešto i spreče rat koji se uveliko pripremao.

Sve je to Damjan Branković saopštio istoričaru M.Č. u decembru 1951. i u martu 1952. iz tajanstvenog Instituta koji je sve to pažljivo zabeležio. I to njegovo dragoceno sećanje čami u arhivu, spominje se samo u nekoliko knjiga i feljtona. Javnost o tome gotovo ništa ne zna.

Sukobi Srbije i Austrougarske oko Bosne i Hercegovine imali su dugu i zamršenu istoriju. Posle Hercegovačkog ustanka protiv Turskih vlasti iz 1875. koji se proširio i na Bosnu, Srbi su na Vidovdan 1876. proglasili prisajedinjenje Bosne Srbiji, a Hercegovine Crnoj Gori. Do toga nije došlo jer je već 30. juna 1976. izbio Prvi srpsko-turski rat. Posle ratova sa Turskom došlo je do Berlinskog kongresa 1878. kada je Srbija formalno, konačno, postala nezavisna, dok Austro-Ugarska dobija pravo da okupira Bosnu i Hercegovinu na 30 godina da bi u njoj zavela red posle mnogih srpskih pobuna i potom je ponovo ustupi Turskoj. Međutim Srbi u Bosni i Hercegovini nisu bili zadovoljni tim rešenjem i konstantno su pružali otpor različitog intenziteta i metoda. Narod je smatrao da je austrijska okupacija gora od turskog ropstva. Sada je bilo nezadovoljno i muslimansko stanovništvo. Došlo je do zbližavanja pravoslavaca i muslimana u borbi protiv dvojne monarhije. Na tome je posebno radio sledbenik Macinija i Garibaldija, slobodni zidar, Mićo Ljubibratić, koji je prevo Kuran na srpski jezik sa francuskog. Želeo je da Srbi što bolje razumeju sunarodnike druge vere. U tom periodu nastaju mnoge revolucionarne i ekstremne neformalne grupe čiji je cilj bio ujedinjenje Srba i Hrvata, naroda sve tri vere, ili ujedinjenje slovenskog stanovništva na Balkanu koje je živelo pod turskoom i austrougarskom vlašću. Jedan od ekstremnih vidova te borbe bili su i atentati na značajne vojne i političke ličnosti koje su bile u službi dvojne monarhije.

Aneksiona kriza 1908. godine skoro da je dovela do rata. U Srbiji je vladalo borbeno raspoloženje, osnovana je organizacija Narodna odbrana, koja je trebalo da odigra ulogu koju je Četnička akcija imala u Južnoj i Staroj Srbiji od 1903. Do rata nije došlo jer Rusija nije mogla da pomogne Srbiji s obzirom da se još nije bila oporavila od teškog poraza u ratu sa Japanom. U Rusiju su putovali princ Đorđe Karađorđević i Nikola Pašić, primili su ih ruski car Nikolaj II i predsednik vlade Stolipin. Dobili su obećanje da će Rusija pomoći Srbiji u sledećoj prilici. Stav Rusije je utišao ratne pokliče. Objavljen je sporazum koji su predložili Izvoljski i Grej. Sama, bez saveznika, srpska vlada je 31.marta 1909. izjavila da Aneksija Bosne i Hercegovine ne predstavlja opasnost za Srbiju, čime je praktično priznala akt nasilnog pripajanja.

Protiv aneksije u jesen 1908. godine bili su srpski masoni. Tada je u Srbiji postojala samo jedna aktivna loža, “Pobratim“, i ona je bila pod zaštitom, to jest, pod vlašću Simboličke Velike Lože Ugarske. Da bi jedna država

imala Veliku Ložu, to jeste da bi bila samostalna u slobodnozidarskom smislu, ona mora da ima tri samostalne lože. Svaka loža mora da bude pod zaštitom neke Velike Lože. Tako je loža "Pobratim" bila pod zaštitom Simboličke Velike Lože Ugarske. Postojala je još jedna loža u Beogradu, "Sloga, rad i postojanstvo" koja je bila pod zaštitom Velikog Orijenta Italije, ali ona je, u to vreme, bila neaktivna, to jest "uspavana".

Masoni okupljeni u loži "Pobratim" pokušali su da deluju preko svojih veza u Berlinu, Londonu i Parizu, ali su to morali da rade preko Budimpešte, odnosno uz dozvolu Simboličke Velike Lože Ugarske. Mađarski masoni ih nisu podržali u tim težnjam, ali su dali mogućnost da potraže zaštitu neke druge Velike Lože i preko nje deluju. Tako je loža "Pobratim" stupila pod zaštitu Velike Lože Rumunije. Slobodnozidarska, međunarodna povezanost, dala je određene rezultate. Tako je, između ostalih, loža „Memfis" iz Bukurešta izvestila ložu „Pobratim" da će 19. oktobra 1908. godine u Bukureštu biti veliki miting protiv Austro-Ugarske i pozvala srpske i rumunske masone da uzmu učešća. Protest je održan: prvo miting u velikoj sali, zatim demonstracije na ulicama Bukurešta o čemu je sturadan izveštavala "Politika".

Već ranije je postojala težnja u srpskim masonskim krugovima da se uspostavi tesna saradnja sa Velikim Orijentom Francuske, koji nije u sistemu plave, jovanovske masonerije. Saradnja između ova dva sistema je isključena. Međutim, loža "Pobratim", koja je bila u sastavu jovanovske masonerije, dala je razrešnicu petorici majstora. Oni su sa dr Vasom U. Jovanovićem, dr Vasom I. Jovanovićem, Šarlom Duseom, Leonom Dekoom, francuskim poslanikom u Beogradu, osnovali ložu "Ujedinjenje" 22. februara 1909. Nešto kasnije 7. jula 1910. godine osnovana je loža "Šumadija" koja je bila pod zaštitom Velike Lože Hamburga. Loža "Sloga, rad i postojanstvo" se ponovo aktivirala 19.februara 1912. Tako su ispunjeni važni uslovi za formiranje samostalne Velike Lože Srbije, što se dogodilo 10. maja 1912. Tako su događaji oko aneksije Bosne i Hercegovine ubrzali osamostaljenje srpske masonerije i formiranje samostalne Velike Lože Srbije.

Odmah po objavljivanju aneksije 1908. po starom kalendaru došlo je do izmirenja masona koji su bili podeljeni na obrnovićevce i karađorđevićevce. U ložu "Pobratim" vratio se Svetomir Nikolajević i svoje usluge stavio na raspolaganje slobodnim zidarima i Srbiji. Osnovan je patriotski odbor lože "Pobratim". O trošku lože "Pobratim", bez znanja zvaničnih vlasti, Svetomir Nikolajević je putovao u Pariz, Brisel, Berlin i Bern. O svom trošku je, sa njim, u Francusku putovao doktor Vasa I. Jovanović, tada advokat, jedan od trojice osnivača četničkog pokreta 1903. Cilj je bio da se pridobiju simpatije zapadne Evrope za Srbiju i srpski narod. Masoni nisu čekali da vlada, koja je, u političkom i diplomatskom smislu, predstavljala srpski narod zauzme svoj stav, i odredi ciljeve i pravce delovanja, već su sami krenuli preko svojih veza da deluju na evropske vlade i javno mnenje. Na dugom putu, za veoma kratko vreme, Svetomir Nikolajeić je obavio razgovore u Minhenu sa profesorom Kvideom, članom uprave međunarodnog saveza, u Bernu sa administratorm parlamentarnog

saveza De Gobom. Sastao se i sa lordom Stemom. Prvi odgovori Svetomiru Nikolajeviću bili su veoma nepovoljni ali su učinjeni određeni pomaci o čemu je podneo izveštaj loži 24. novembra 1908:

“Odmah posle ovog mog memoranduma, sva su patriotska društva u Nemačkoj izjavila protest protivu anektiranja Bosne i Hercegovine od strane Austrije. Dokaz da je moj rad imao uspeha, nalazi se u tome, što se u tim protestima govori o tome, da narod Bosne i Hercegovine treba da se pita o aneksiji, a Srbija i Crna Gora da se zadovolje. Dakle, posle toga memoara, počelo je i javno mnenje okretati se u korist srpskog pitanja i ja nalazim da je gledište sadašnje srpske vlade pravilno i da treba težiti da se pošto poto Srbija spoji sa Crnom Gorom. Sem toga, pisaću ovih dana i predsedniku Srpske Narodne Skupštine i pozvaću ga da stupi u savez interparlamentarni, jer od toga saveza može Srbija samo dobiti. Doneo sam, braćo, nekoliko primerak memoara na francuskom jeziku da ga pročitate. Blagodarim loži „Pobratim” što je u ovim sudbonosnim prilikama shvatila svoj zadatak i izložila se materijalnim žrtvama, da odgovori svom masonskom zadatku. Ja vas molim, braćo, da van lože, u ovim teškim i sudbonosnim prilikama za Srbiju i srpstvo, propovedate mir i ljubav, jer samo sloga i složan rad može doneti srpstvu uspeha.“

Na diplomatsku scenu stupa 1908. najveći diplomata koga je Srbija imala u modernoj istoriji Milovan Milovanović, školovan u Parizu, bivši ambasador u Italiji gde je i stupio u slobodno-zidarski savez. Milovanović je preko masonskih veza u italijanskoj diplomatiji, dok je bio poslanik u Rimu, pokušavao da ublaži negativan stav koji je Engleska imala prema Karađođevićima koji su na presto došli posle ubistva kralja Aleksandra Obrenovića, poslednjeg predstavnika te loze. Milovanović će kao ministrar inostranih poslova i kasnije kao predsednik vlade imati važnu ulgogu u sklapanju saveza balkanskih naroda u brobi za oslobođenje od Turske.

Tokom oktobra i novembra 1908. godine Milovan Milovanović se upustio u diplomatsku aktivnost širokih razmera koja je, prvenstveno usmerena na Francusku i Englesku, pri čemu nije zaboravio da održi i stalne kontakte sa Izvoljskim, ruskim ministrom inostranih poslova, posebno zbog tadašnjih, unapređenih englesko-ruskih odnosa. Tek posle njegovog puta u evropskim kabinetima je jasno sagledana veza srpskog sa bosanskim pitanjem. Srpsko pitanje konačno je stavljeno na dnevni red evropske politike, na kome će se održati sve do 1918. godine.

Ova diplomatska misija Milovanovićeva, tokom koje je u Parizu imao niz uspešnih susreta sa Falijerom, Klemansoom i Pišonom, u Londonu sa Grejom i Hardingom, a u Rimu sa Tintonijem i Đolitijem, imala je i svoju masonsku pozadinu.

Srpska diplomatija, na čijem se čelu nalazio slobodni zidar Milovan Milovanović, tajno je radila na tome da se postigne sporazum sa Bugarskom. Bugarski predstavnik u Beogradu Gošev, povremeno je prisustvovao radu beogradskih loža. Još dva bugarska državljanina imala su zanimljiv status u slobodnom zidarstvu Srbije. Prvi je bio Onorije Markolesko, fotograf bugarskog dvora, koji je bio i član lože „Pobratim” i major Protogerov (kasniji general i predsednik bugarske vlade), koji je bio u stalnoj prepisci sa njom.

Posledica aneksione krize bila je formiranje lože Ujedinjenje, 22. februara 1909. Formiranjem lože “Ujedinjenje“ počelo je specifično delovanje srpskih slobodnih zidara. Nju su sačinjavali ugledni francuski đaci, to jest Srbi koji su studirali u Francuskoj. **Na osnivačkoj sednici Vasa U. Jovanović je održao govor u kome je naglasio: Naš cilj je Jugoslavija.**

Prethodno je loža “Pobratim“ dala odobrenje petorici majstora da istupe iz njenih redova i formiraju novu ložu. Starešina lože bio je doktor Vasa U. Jovanović, sekretar ministarstva privrede, koji je fakultet i doktorat stekao u Briselu. U ložu “Pobratim“ primljen je 1901.

U loži “Ujedinjenje“ od 1909. do 1914. godine, članovi su bili: Atanacković Lazar; Antonijević Milan; Avramović Mihailo; Bošković Branko; Božović Branko; Biseres; Dibidu Gaston; Deko Leon; Gavrilović dr Bogdan; Gavrilović dr Milan; Gođevac dr Vlajko; Ilić Aleksandar; Jovanović Ljubomir S. Čupa; Jovanović Milivoje A.; Jovanivić dr Slobodan; Jovanović Vasa I.; Jovanović Vasa U.; Konjerek J.; Lukić Vojislav; Marković dr Božidar; Maje; Majzner Pavle; Mihajlović Stanoje; Mijalković Dimitrije; Milovanović Milan; Molan Žil; Mot de la; Pišar; Popović dr Bogdan; Popović dr Pavle; Stefanović dr Dragomir; Stojanović dr Kosta; Stojanović dr Ljuba; Simić Božin; Šapinac Stevan; Rikaj Žan; Vajs Samuilo; Vasilijević Pavle; Velimirović Petar; Vikar Žozef; Vučićević Bogoljub; Vukčević Bogoljub; Zorko Jovan.

Još nekoliko događaja, u kojima se pojavljuju iste ličnosti, imalo je uticaj na istorijska kretanja koja su prethodila Sarajevskom atentatu. Demonstracije u Beogradu 23. marta 1903, Majski prevrat 1903, formiranje četničke akcije krajem septembra 1903. Takođe “carinski rat“ od 1905-1909. Kao i mladoturska revolucija i prevrat u Turskoj u julu 1908.

Iza demonstracija beogradskih učenika i studenata 23. marta 1903. godine protiv kralja Aleksandra Obrenovića stajali su pučisti a glavni organizator bio je Ljubomir Jovanović Čupa, poznatiji kao Ljuba Čupa. Tada su policija i žandarmerija ubile šest demonstranata, usledio je teror i progon mladih ljudi što je izazvalo dodatni, možda presudni gnev, prema kralju Aleksandru Obrenoviću.

U prevratu od 29. maja 1903. po starom kalendaru učestvovali su masoni Nikola i Svetozar Hadži-Toma, advokat Aleksa Novaković, poručnik Božin Simić, kapetan Stevan Šapinac, Milan Gr. Milovanović i drugi. I sam kralj Petar I Karađorđević je bio slobodni zidar. Njemu je 24. juna, na dan zaštitnika masona svetog Jovana, priređen svečani doček u Beogradu. Formiran je Odbor za doček kome je predsedavao mason, profesor Velike škole, Mihajlo Valtrović. Uveče je priređen svečani program u Narodnom pozorištu, pozdravnu pesmu izvelo je Beogradsko pevačko društvu kome je dirigovao slobodni zidar Stevan Mokranjac. Sve je završeno veličanstvenim vatrometom i slavljem na beogradskim ulicama a velike količine piva, koje je besplatno deljeno narodu, poklonili su Vajfert i Bajloni.

Posle propasti Ilindenskog ustanka 1903. i pada "Kruševske republike" usledio je progon i pokolj lokalnog stanovništva, pre svega Srba i Cincara u Makedoniji. To je ubrzalo formiranje srpske četničke akcije čiji je zadatak bio zaštita naroda i srpskih sela. To se i dogodili krajem septembra 1903. u kući Luke Ćelovića, bogatog trgovca i bankara, koji je u mladosti učestvovao u Hercegovačkim bunama. Neposredni osnivači četničke akcije bili su doktor Milorad Gođevac, lekar, doktor Vasa I. Jovanović, advokat, i general Jovan Atanacković. Od njih trojice dvojica su bili masoni: Gođevac i Jovanović. Postoji niz dokumentata i izvora koji svedoče da je značajan broj četnika pripadao slobodnom zidarstvu.

Kao reakcija na događaje oko aneksije Bosne i Hercegovine, kao rezultat razočarenja mladih ljudi, formirana je organizacija Ujedinjenje ili smrt, kasnije nazvana Crna ruka, a njeni članovi su posprdno nazivani "crnorukci". Ključni čovek za osnivanje Crne ruke i pisac njenog statuta bio je Ljubomir Jovanović Čupa. On je studirao pravo u Belgiji i tamo je primljen u slobodnozidarski savez. Kasnije je bio urednik i vlasnik glasila organizacije, lista "Pijemont". Postoji pisani trag da je Apis ubedio Aleksandra Karađorđevića da pokloni 20 hiljada dinara u zlatu za osnivanje "Pijemonta" i kupovinu štamparije.

O ovim koracima dao je svoju verziju i Dragutin Dimitrijević Apis u poslednjoj reči, na procesu u Solunu 1917:

„Došla je aneksija Bosne i Hercegovine. Srpski je narod jauknuo od bola, ali nije mogao protestovati. U Turskoj se je desila Mladoturska revolucija i sva naša tamošnja organizacija počela je da se ruši. Srpstvo je počelo opet, da strada i nad tamošnjim Srpstvom ponovo su se počeli skupljati crni oblaci. U to vreme vratio se je sa svojih studija iz inostranstva pokojni Ljuba Jovanović. Otišao je na nauke kao oduševljeni nacionalni radnik i vratio se je kao manijak-nacionalista. Jugosloven bezgranične vere u svoje snove za ujedinjenje svih Jugoslovena. Odmah me je našao. Mi smo bili stari poznanici. Još pre 29. maja mi smo se zbližili u borbi protivu tiranije starog režima a posle 29. maja bili smo zajedno u Komitetu za rad u Makedoniji i Staroj Srbiji, ja kao mlad oficir a on kao predstavnik obrazovane omladine… Prišao mi je, sad posle svojih ozbiljnih studija da mi otvori svu svoju dušu prepunu bola i straha, da se u pijemontu u Srbiji za Srpstvo i Jugoslovenstvo ne radi onako kako bi trebalo i onoliko koliko bi trebalo… Trebao mu je list. Ja sam mu pomogao i blagodareći jednom velikom dobrotvoru on je i došao do svog lista. Tako je postao "Pijemont" a on Ljuba Jovanović direktor i vlasnik toga lista pa je kao direktor toga svog mezimčeta i umro na bojnom polju…"

Deset članova Vrhovne centralne uprave oficiri Ilija Radivojević, Čedomir Popović, Velimir S. Vemić, Dragutin Dimitrijević, Vojislav A. Tankosić, Ilija M. Jovanović, Milan Vasić, Milan Gr. Milovanović i Radoje Lazić i dva civila Bogdan Radenković i Ljubomir S. Jovanović potpisali su Ustav organizacije »Ujedinjenje ili smrt« 9. maja 1911. godine, a 21. avgusta 1911. počeo je da izlazi i list "Pijemont".

Prema sačuvanim spiskovima članova organizacije „Ujedinjenje ili smrt" i dokumentima o slobodnozidarskim ložama u Srbiji koji su dostupni, u tajnoj organizaciji „Ujedinjenje ili smrt" slobodni zidari su bili: Ljubomir S. Jovanović Čupa, novinar, Milan Gr. Milovanović, pukovnik – njih dvojica su bili i članovi Vrhovne centralne uprave; Božin Simić, kapetan, Aleksandar Ilić, poručnik , Jovan Milosavljević, saradnik časopisa „Slovenski Jug", Branko Božović, pravnik, Milivoje A. Jovanović, sekretar Železničke direkcije, Stevan Šapinac, major, dr Milan Gavrilović, činovnik Ministarstva inostranih dela, Bogoljub Vučićević, policijski komesar, Milorad Nikolić, trgovac, Milan Antonijević, apotekar, Dimitrije Mijalković, direktor Osiguravajućeg društva Srbije.

U prvo vreme postojanja i delovanja organizacije „Ujedinjenje ili smrt" njeni odnosi sa princem Aleksandrom bili su relativno dobri, a sa radikalima, posebno Pašićem, nisu bili takvi. Odnosi crnorukaca sa Milovanom Milovanovićem u početku nisu bili dobri. Preokret u odnosima Milovanovića i "Crne Ruke", krajem 1911, nastao je usled njegovog rada na srpsko-bugarskom savezu. Na sastanku članova organizacije Ljuba Jovanović Čupa predložio je da Apis izloži Milovanoviću gledišta Organizacije u odnosu na sporazum s Bugarskom i pruži mu podršku u tome radu. Tako je Apis priznao Milovanoviću postojanje organizacije i objasnio mu njene ciljeve. "Stavite mi, mladi prijatelju, tu vašu 'Crnu Ruku' na raspoloženje" rekao mu je Milovanović, "pa ćete videti šta ću uskoro učiniti za Srpstvo".

Obrt u odnosima "crnorukaca" i Milovana Milovanovića bio je iznenađenje kada se zna da je 1909. u Milovanovićev fijaker uskočio Voja Tankosić i zapretio mu četnicima. To približavanje verovatno je posledica i činjenice da su i Milovan Milovanović Balačko i Ljubomir Jovanović Čupa, koji je pokrenuo proces pomirenja, bili slobodni zidari.

Carinski rat između Srbije i Austrougarske počeo je 12. januara 1906, posle prekida pregovora, koji su vođeni u Beču, radi zaključenja trgovinskog ugovora. Srbija i Bugarska su potpisale carinski savez jula 1905. u Beogradu. Jedan od uslova bio je da se to ne objavljuje dok Srbija ne potpiše trgovinski sporazum sa Austrougarskom. Međutim u decemru 1905. bugarska vlada je ugovor o carinskom savezu sa Srbijom podnela Sobranju na odobrenje što je i učinjeno, jenoglasno. Tako je informacija procurela u javnosti i dala povod za austrougarsku ekonomsku blokadu Srbije. Austrougarska je bila glavni spoljnotrgovinski partner Srbije. U Austrougarsku je odlazilo 86% srpskog izvoza. Samo taj podatak govori koliko je ekonomska blokada imala posledica na srpsku privredu. U takvoj situaciji morala su se pronaći nova tržišta. Zahvaljujući sposobnim privrednicima koji su imali odlične veze u svetu povećan je izvoz u Nemačku 16 puta, u Belgiju 52 puta, prvi put je Srbija robu počela da izvozi u Englesku. Pre carninskog rata godišnji izvoz Srbije iznosio je 60 miliona dinara, a posle carniskog rata iznosio je 80 miliona dinara. Damjan Branković je bio od onih ljudi koji su imali presudnu ulogu u vreme carinskog rata i na jačanju srpske privrede u teškim međunarodnih okolnosti.

O podvizima Damjana Brankovića u tekstu "Jedan jubilej", objavljenom u –"Industijskoj obnovi" 1937, povodom 70 godina života Damjana Brankovića, autor A. Petrović je zapisao:

„Za vreme aneksione krize austrougarske vlasti zadržale su veliki transport šina iz Nemačke namenjen za izgradnju zapadnih železnica. Ličnom intervencijom g. D. Brankovića uspelo je da se ti transporti oslobode (u protivnom slučaju svi bi zemljani radovi propali), dok su austrougarske vlasti materijal za beogradsku telefonsku centralu zadržale za celu godinu dana 1912 god. po istoj analogiji austrougarske vlasti zadržale su prvi transport brzovoznih lokomotiva u Zemunu i nisu htele da ih prebace u Beograd. G. D. Branković je privatnim putem izdejstvovao da se to jedne noći izvrši. Da ove lokomotive nisu stigle na vreme u Srbiju, mi ne bismo mogli dobiti kumanovsku bitku"

Jovan Veljić je svedočio da je Damjan Branković dao svojih 10. 000 dinara austrijskim carinicima u Zemunu da bi propustili lokomotive.
Kredit od 95 miliona franaka za kupovinu topova Damjan Branković je obezbedio u Francuskoj i pritom se odrekao procenta koji mu je po zakonu pripadao za obavljeni posao. Kada su stigli topovi u Srbiju, ispostavilo se da nema dovoljno konja za vuču tih oruđa. Za rešavanje problema nedostatka konja ponovo je angažovan Branković. On je kupio u Rusiji 2.000 konja i za šest dana, probivši austrougarsku blokadu na Dunavu, dopremio ih u Srbiju. Kasnije, u Drugom balkaskom ratu, Bugari su se posebno žalili na pokretljivost srpske atiljerije.

Preduzimljiv, sa odličnim poslovnim vezama, Branković je uprkos blokadi uspeo da izvozi meso iz Srbije u Namačku.

Damjan Branković je postao mason 3. maja 1910. godine. Dokumenti ukazuju da je još ranije imao veze, i blisku saradnju, sa istaknutim slobodnim zidarima. Za prijem u slobodnozidarski savez Brankovića je predložio stari ugledni mason, jedan od osnivača lože "Pobratim", učitelj po obrazovanju, a tada visoki činovnik Narodne banke, Petar Šreplović. Manojlo Klidis, uz Đorđa Vajferta doživotni starešina lože "Pobratim", tražio je da o Damjnanu Brankoviću, s obzirom da je bio predstavnik nemačkog Krupa za Srbiju, svoje mišljenje kaže i mason i pukovnik Pavle Horstig, koji je pre Brankovića bio zastupnik ovog industrijskog giganta. I to je bio jedan vid provere pre prijema.

Damjan Branković je bio član Patriotskog odbor srpskih loža. Predsednik odbora bio je Petar Šreplović, a članovi Mihailo Cukić, Vasa I. Jovanović, Aleksandar Dinić, Vasa U. Jovanović, Milutin Perišić, Dragutin Stefanović, arhimandrit Platon, Stevan Škorić, Stanoje Mihajlović.

U „Grand Hotelu", koji je bio vlasništvo Dušana Milićevića, slobodnog zidara, održavani su skupovi masona, a u drugim prostorijama povremeno su održavani sastanci članova Vrhovnog vođstva organizacije „Ujedinjenje ili smrt".

Činjenice i naizgleda "sitni" detalji ukazuju da postoji određena veza između stvaranja slobodnozidarske lože „Ujedinjenje" i organizacije „Ujedinjenje ili smrt".

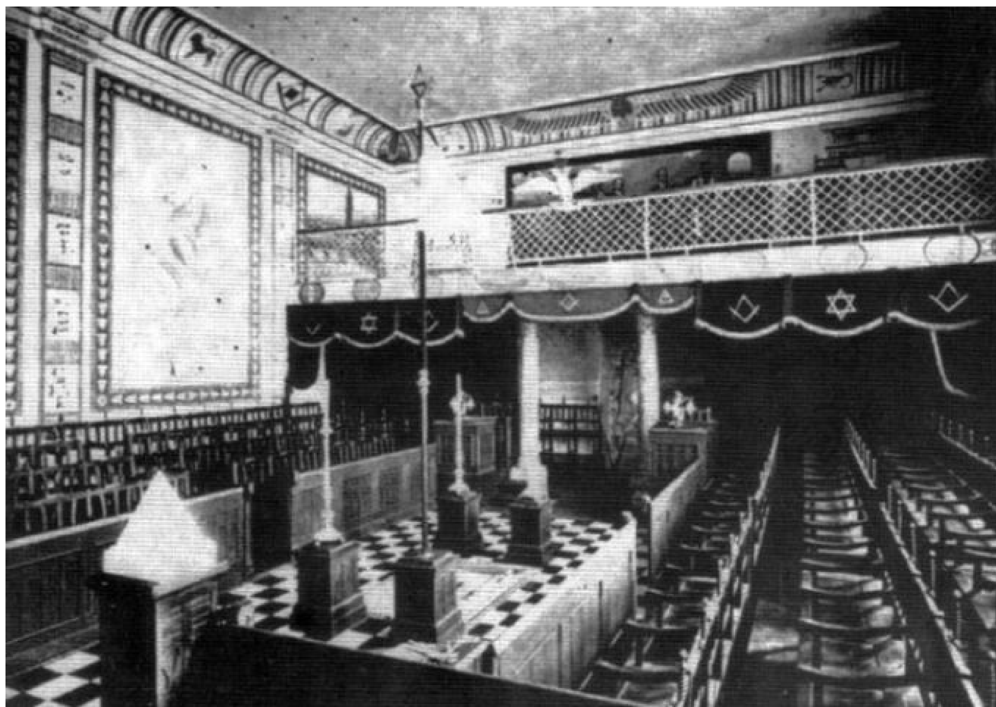
Loža „Ujedinjenje" obrazovana je 22. februara 1909. godine, a osnivač joj je bio Vasa U. Jovanović. Od osnivanja njeni članovi su, pored ostalih, postali i dotadašnji članovi lože "Pobratim": dr Vasa I. Jovanović, Bogoljub Vučićević, Nikola Lukaček, Pavle Majzner, Milivoj A. Jovanović i Vlajko R. Gođevac.

Prema kazivanju Oskara Tartalje, koji je u savez slobodnih zidara ušao 1918. godine u ložu „Maksimilijan Vrhovac“ u Zagrebu, njega je u organizaciju „Ujedinjenje ili smrt“ primio (7. 4. 1912) Branko Božović, urednik lista „Pijemont“, ujedno i član lože „Ujedinjenje“. To je za Tartalju bio dovoljan dokaz da optuži slobodne zidare da su pripremili atentat.

Prve javne optužbe o saučesništvu masonerije u sarajevskom atentatu izneo je londonski list list „John Bull“ (11. jula 1914), napisavši da je Gavrilo Princip pre izvršenja atentata boravio u Parizu, gde je dobio uputstva i novac od Velikog Orijenta za izvršenje atentata.

Pitanje uloge slobodnih zidara, postavljeno je uhvaćenim i optuženim atentatorima na pretresima 12, 13, 17. i 18. oktobra 1914. godine, kada su optuženi Čabrinović i Princip, na pitanje advokata Koste Premužića, u određenom kontekstu, govorili o masonstvu Vojislava Tankosića, Milana Ciganovića i Radovana Kazimirovića, koji su na ovaj ili onaj način umešani u organizovanje atentata.

Optužbe da su slobodni zidari organizovali atentat pojavljivale su se i tokom rata, u štampi Austro-Ugarske Monarhije. Tako je, pored ostalih, list mađarskih slobodnih zidara (“Vilàg”), u broju od 21. jula 1916. godine, preneo “bez komentara“ pisanje katoličkog lista “Kepes Hirlap“ po kome je ***„… živote prestolonaslednika i njegove žene ugasila težnja slobodnih zidara. Ubice su skoro svi bili slobodni zidari, društvo slobodnih zidara dalo im je nož, savete, podsticanje i vaspitanje… Najzad možemo reći da današnje naše nesreće nije uzrok engleski ponos, ni Slovenska težnja, niti srpski bezobrazluk, ni Grej, ni Nikolajević, ni Pašić, nego duh, vladanje i želja slobodnih zidara“.***

Napadi na slobodno zidarstvo oko njegove odgovornosti za atentat na Franca Ferdinanda javno su nastavljeni 1918. godine u Puntigamovoj verziji stenografskih zapisa sa suđenja sarajevskim atentatorima za koju je predgovor napisao Jozef Koler. I ovde je ponovljeno tvrđenje, koje nije ničim dokumentovano, da je Tankosić od francuskih masona dobio novac i oružje za izvršenje atentata. U nizu napada na masoneriju spada i pisanje jezuite Hermana Grubera, a naročito su se u tome isticali bivši austrijski vojnici – profesionalci Sarkotić i Ludendorf, koji je u dve knjige, objavljenim 1928. i 1934. godine, tvrdio da je i pukovnik Dragutin Dimitrijević Apis bio slobodni zidar, kao što je to za ovog autora bio i sam atentator Gavrilo Princip. Ludendorf je u nizu optužbi izneo i navodne dokaze o ulozi Svetomira Nikolajevića u povezivanju srpske masonerije sa francuskim i drugim ložama.

Oskar Tartalja je pripadao ložama pod kasnijom Velikom Ložom “Jugoslavija“ sve do 1928. godine, kada je dobio razrešnicu i afilovao u lože koje su bile pod Simboličkom Velikom Ložom „Libertas«“(koja je u sukobu sa Velikom Ložom “Jugoslavija“ po pitanju nacionalnog programa).

Svim saveznim ložama (pod velikom ložom) upućena je okružnica Velike Lože – broj 8696, 3. marta 1930. godine. Ova okružnica publikovana je i u časopisu „Šestar“, 1930. (broj 4-5):

“Draga braćo,

Kleveta koju je u svet pustio frator Puntigam (pod pseudonimom prof. Faros), da su srpski slobodni zidari imali udela u ubistvu nadvojvode Ferdinanda u Sarajevu, ponovo je oživela u poslednje vreme, tako da ju je citirao i jedan veliki londonski list.

Naša je Vel. Loža svojom izjavom od 22. septembra 1921. godine Br. 1326 kategorički demantovala tu nisku potvrdu, jer niko od slobodnih zidara, ni srpskih ni drugih u istini nije uzeo ma kakavog učešća ni u prirpemama, ako ih je bilo, niti u izvršenju toga dela.

Sav. Veće naše Vel. Lože nalazi se pobuđeno, da, ponavljajući gornju izjavu, utvrdi još i tu činjenicu da major Voj. Tankosić nije nikada, ni jednog dana, bio slobodan zidar, niti je ikada i pokušavao da bude primljen u koju od srpskih Loža.

Ovo se saopštava svima Saveznim Ložama radi znanja, a biće dostavljeno i stranim Vel. Obediencijama sa kojima je naša Vel. Loža u relacijama.

Sa bratskim pozdravom u 3×3,
Zast. Vel. Majstora
Dušan Đ. Miličević“

Možda je najviše rekao o mogućim vezama slobodnih zidara iz Beograda sa mladobosanskim atentatorima Dragiša M. Stojadinović, mada ni jednom rečju nije pomenuo masone. On je u tekstu objavljenom 1974. godine u emigrantskom časopisu kulturno-istorijskog društva „Njegoš“ istakao da Principa nije vežbao u gađanju iz pištolja Milan Ciganović, već on i zatim daje nešto opsežniji prikaz:

“Jednoga dana u hotel Balkan, početkom 1914. godine, priđe mi major Tankosić i, izdvojivši me iz društva, zamoli me, u poverenju, da posle podne dođem na staro Beogradsko strelište, više Smutekovca, kod Vajfertove pivare. To je bilo jedino uređeno strelište u Beogradu, i tu su vršena stalna gađanja i održavana takmičenja.

Oko četiri sata toga dana otišao sam na strelište, i tamo našao Tankosića sa još dva mladića, koje, dotle, nisam poznavao. Njih mi je Tankosić predstavio kao bosanske dobrovoljce. Jednom sam zapamtio ime – Princip – zbog čudnog prezimena za nas neuobičajenog, a drugome nisam. Tankosić mi je objasnio da ih treba obučiti u gađanju revolverom, da bi oni, kao inteligentni đaci-četnici, mogli posle biti nastavnici za gađanje u četničkim logorima, da se na taj način ostali četnici pripreme i osposobe za eventualnu četničku akciju, kad to bude potrebno da se primeni u Bosni i Hercegovini. Da ovde naglasim da sam ja, od 1908. do 1927. godine, bio jedan iz grupe najboljih strelaca Srbije i da sam, kao takav, učestvovao i na Međunarodnim utakmicama 1911. u Rimu, 1912. u Bijaricu u Francuskoj, a pre toga, kao student, četovao sam 1905, 1906. i 1907. u Staroj Srbiji i Maćedoniji.

Tankosić je doneo i dva Brovning revolvera i priličan broj kutija sa municijom. Ove revolvere i municiju dao je kao poklon Belgijanac Šarl Duse, tadašnji nastavnik mačevanja u vojnoj Akademiji i predstavnik Fabrik Nasional u Liježu, čiji je fabrikat i revolver Brovning.

Odmah smo pristupili poslu. Tankosićeva dužnost bila je da u revolverskom rovu drži metu, koja je predstavljala vojnika u stojećem stavu, a ja sam davao uputstva kako se gađa u stojećem, klečećem i ležećem stavu, dok je meta bila mirna…

Vežbanje je trajalo više dana. Kad je posle istrajne obuke završeno sa uspehom, ja sam se s ovim ‘budućim četničkim nastavnicima za obuku u gađanju’ i ne sanjajući da ću uskoro čuti da je pravi cilj ove streljaček vežbe bio priprema za atentat na austrijskog prestolonaslednika Ferdinanda…

Nema sumnje da je Princip i pre i posle vežbe vršio gađanja gde god mu se pružila prilika. Otuda i više verzija o njegovom vežbanju…“’‘*(D.M. Stojadinović, Sarajevski atentat – Principove vežbe u gađanju revolverom. Glasnik srpskog istorijsko-kulturnog društva Njegoš, 1974, 3, s. 20-24)*.

U literaturi je bilo rasprave i o pitanju odgovornosti i saučesništva grofa Ištvana Tise, predsednika ugarske vlade, u atentatu i njegovoj vezi sa Apisom. Tu nije bilo moguće utvrditi ništa novo, izuzev podatka da je Tisa bio u istoj slobodnozidarskoj loži kojoj je pripadao i Josip Takač, rođen u Senti, činovnik Mađarskog trgovinskog muzeja i član lože “Pobratim“.

Srbi slobodni zidari koji su na razne načine bili u kontaktu sa akterima atentata to su radili mimo zvaničnog Vrhovnog Saveta Srbije i srpske masonerije. Pitanje je da li se u arhivi Velikog Orijenta Francuske mogu naći neki od dokumenata koji bi bacili više svetlosti na ovaj važan, ali ne i presudni, istorijski događaj za koji je isuviše često i neargumentovano optuživana Srbija.

Srpski masoni, kao pojedinci, ali i kao organizacija, imali su diretnog učešća u ključnim istorijskim događajima. Podsetimo, da je Damjan Branković u sećanjima koja je zabeležio M.Č. iz Instituta reko da su srpski masoni preko svojih veza pokušali su Francuskoj i javnog mnenja ove zemlje da izvrše pritisak na Austro-ugarsku i spreče njen napad na Srbiju. Postoje tragovi koji govore da je bilo kontakata između pojedinih masona sa mladićima iz Bosne koji su bili skloni političkim ekstremizmu koji je stimulisan sa raznih strana. Masoni su direktno ušli u sukob sa Austrijom po pitanju aneksije Bosne i Hercegovine. Aktivnosti koje su tada preduzeli nastaili su i tokom Prvog svtskog rata. Nikola Pašić je, kao predsednik ratne vlade, mobilisao masone i po vojnom rasporedu ih poslao u evropske centre gde su radili u korist svoje zemlje. Tako je na primer Đorđe Vajvert bi u Marseju gde je bili i formlno sedišete Velike Lože Srbije. Damjan Branković je bi u Švajcarskoj gde je sarađivao sa predstavnicima Jugoslovenskog odbora i švajcarskim slobodnim zidarima. Bio je član komisije za izvršenje Versajskog ugovora.

Na lični zahtev Krupa fon Hilbaha Damjan Branković je 1937. ponovo postaljen za predsednika Krupovog koncerna Kraljevine Jugoslavije. Čim je 1. septembra 1939. izbio Drugi svetski rat Damjan Brankvić je samoinicijativno odstupio sa te dužnosti.

Dobio je veliki broj domaćih i stranih odlikovanja. Bio je dobrotvor i prijatelj umetnika. Lično je poznavao Stevan Sremca, Isidoru Sekulić, Jovana Dučića, Miloša Crnjanskog i Ivu Andrića.

Podržavao je razvoj podavalskih sela, posebno Belog Potoka, kao predsednik crkvene opštine u toj oblasti.